

Законодавче забезпечення та правозастосування при полюванні з використанням капканів у Галичині XVI – початку XX ст.

Відомо, що людство при полюванні застосовує декілька методів добування дичини. На нашу думку, добування дичини за допомогою капканів поступається лише її добуванню з використанням вогнепальної зброї. У Галичині це явище було широко розповсюджене у період, поки не набула широке застосування зброя при добуванні дичини. Більше того, капкани охоронялись законом ще за панування Владислава Ягайла (1351-1434), крадіжка капканів прирівнювалась до крадіжки дичини [1, с. 3-22]. В подальшому у статуті Великого князівства Литовського в 1588 році стаття 12 визначала «псування принад злодійським звичаєм»: якщо б хтось чиїсь принади попсував (під принадами тут розуміється капкани, різноманітні пастки), намазавши їх часником чи дьогтем, то повинен був заплатити власнику принад три рублі. Треба зазначити, що дьоготь та часник відлякують тварин, і капкани стають непридатними для подальшого використання. Якщо б хтось вкрав приманку («шатро») на тетерука або сітку для відлову куріпок, той мав би заплатити штраф: за шатро на тетерука – три рублі, а на куріпок – рубель.

З входженням Галичини у 1772 році до складу Австро-Угорської імперії встановлюється законодавство, яке регламентувало ведення мисливського господарства та полювання. Відповідно до Австрійського патенту від 28 лютого 1786 року було дозволено знищувати шкідливу дичину навіть і на чужій землі, й навіть за допомогою капканів. Так, наприклад, у Галичині до них зараховували диких качок та гусей, які пристали до свійських стад, тоді як у Бельгії, Німеччині, Голландії та Іспанії шкідливою дичиною вважались дикі кролики. В Англії, крім кроликів, до шкідливих зараховували зайців відповідно до Закону від 7 вересня 1880 року. У цих країнах кожен власник землі мав право добувати кроликів, в Англії – ще й зайців. Добувати хижаків із вогнепальною зброєю мав право лише представник мисливського господарства, а інші мали право виловлювати їх за допомогою отрути, силець та капканів.

З 7 березня 1849 року вступає в дію «Патент про полювання», який скасовує дію Патенту від 1786 року. У ньому визначалось, що селянам дозволено на власній земельній ділянці виловлювати лише ту дичину, яка їм робить шкоду, але в цьому випадку добута дичина ставала власністю пана, якому селяни повинні були віддати трофей [2, с. 132-135].

З 30 січня 1875 року у Галичині вводиться в дію перший Мисливський закон Галичини, який встановлює заборону добування дичини за допомогою капканів, силець та інших подібних споряджень. Винятком був лише вилов перепілок та дроздів. Наступний Мисливський закон дозволяв використовувати капкани лише на хижаків, але у цьому випадку вся відповідальність за безпеку людей та запобігання їхньому каліцтву покладалась на особу, що розставила капкани. Крім того, у випадку, коли кабани або ведмеді завдавали збитків власникам сільгоспугідь, то власникам земельних ділянок також дозволялось виставляти капкани, але виключно за дозволом повітової влади (сучасний аналог райдержадміністрацій). Можна було використовувати за дозволом повітової влади отруту для зменшення чисельності поголів'я хижаків. Мисливський закон Галичини у 1910 році [3, с. 340-344] визначав, що для відлову дичини заборонено застосовувати капкани, але з припискою, що кожен власник земельної ділянки має право добувати хижаків із застосуванням капканів. Штраф за недотримання цих вимог складав від 10 до 100 золотих [4, с. 15].

Заборона використання капканів була визначена і в наступному Мисливському законі 1927 року. Виняток склали хижаци, до яких відносились вовки, видри, куниці, тхори, горностаї, кролики, сороки, яструби. В Німеччині, яка найбільше в Європі славилась культурою мисливства, взагалі відповідно до Мисливського закону від 1934 року повністю було заборонено використання капканів, в тому числі й на хижаків. У Королівстві Прусії на початку XIX ст. особи, які використовували капкани, прирівнювались до злодіїв і несли покарання за крадіжки. Забороняли використовувати капкани й у Царстві Польському при полюванні на благородну дичину. Для добування хижаків дозволяли встановлювати ловчі ями, гаки, сітки, отруту, капкани.

Відповідно до Мисливського закону від 1871 року винуватець відлягав покаранню від півтора до 10 рублів штрафу або ув'язненню від 3 до 7 днів. За спорядження капканів у період, коли заборонялось будь-яке полювання, штраф подвоювався. Виняток становило використання сіток для відлову дроздів [5, с. 469-472], а у державних лісах капканами відповідно до Закону від 1853 року дозволяли добувати ще й білок. Але, як свідчать історичні джерела, звичаєве право домінувало над законодавством. Так, на початку XIX ст., коли вогнепальна зброя ще не була досконалою, основним методом для добування боязкої серни у Галицьких Татрах були капкани, сильця та самостріли.

Полювання з застосуванням капканів на благородні види тварин було заборонено на початку XX ст. у Пруссії та Моравії. У Данії (1931р.) було дозволено використовувати капкани виключно при полюванні на видру, або на загороджених ділянках. Лише для добування зайців, глухарів, тетеруків, куріпок дозволяли у 1900 році використовувати капкани у Норвегії [6, с. 11]. Також на початку XX століття дозволяли для полювання використовувати капкани й в Японії .

Капкани, як недозволені методи полювання, цікавили широкі верстви населення й вузьких спеціалістів. Зокрема, на зборах Галицького мисливського товариства 14 жовтня 1882 року керівництво Львівської лісової школи звернулось до мисливців, щоб вони направляли конфісковані капкани в організований при школі мисливський музей. Також велике зацікавлення капканами викликала виставка у Львові 1894 року, на якій лісові управління з Гриняви та Татарова представили автентичні капкани, якими гуцули добували ведмедів. На виставці мисливських трофеїв у Ковелі 12 березня 1939 року були представлені не лише капкани і сильця, але й показано, яким чином виставляли. Лише в одному із мисливських господарств під Ковелем їх з 1925 по 1938 рік було конфіковано 2900 штук силець та капканів.

Існувала також проблема виявлення та притягнення до відповідальності бракон'єра-петельника. Якщо бракон'єри, які полювали із застосуванням зброї, змушені були організовуватись у великі групи, носити із собою зброю, й постріли під час полювання видавали факт та місце перебування бракон'єрів,

то осіб, які добували дичину із застосуванням капканів, було важко виявити через специфічну злодійську технологію. Тогочасні літературні джерела відзначали, що хитрий петельник при собі петлі не носить і не тримає їх вдома. При наставлянні петель вони зазвичай йдуть парою: один із них наставляє петлі, а інший спостерігає, де знаходиться гайовий, щоб повідомити свого спільника. Виймаючи із петлі задушених зайців, вони завжди приносили їх до дому по одному щоб при його затриманні можна було послатись на те, що він випадково знайшов тварину у петлі. Заячих шкірок петельник теж вдома не тримав, а направляв їх через свого спільника або жінку одразу до найближчого єврея-торгівця, який мав особистий інтерес його не видавати. Ці чинники спричинялись до того, що петельника важко було притягнути до відповідальності, і лише у нечислених випадках можна було довести його провину.

Якщо ж петельника все ж зловить гайовий із добутою дичиною, то браконьєр на своє виправдання ще й звинувачує гайового за даремні наговори, бо він «йшов по лісі і знайшов у капкані дичину, вийняв із капкану, щоб вона не змарнувалась, і навіть мав намір повідомити про цей факт поліцію», одним словом – невинна жертва збігу обставин. Треба сказати, що у багатьох випадках цей спосіб давав свої результати. Бували випадки, що навіть сам гайовий повірить таким переконанням браконьєра. А якщо такий петельник все ж буде затриманий, то староста найчастіше навіть і не викликає на засідання гайового, а довіряє словам петельника.

Висновок. Підсумовуючи викладене, слід відмітити, що у своєму еволюційному розвитку людство у методах полювання пройшло етапи від використання капканів, силець та інших механічних засобів для добування дичини до повної їх заборони. Головним чином капкани застосовували з метою добування хижих тварин. З розвитком науково-технічного прогресу та ширшим застосуванням вогнепальної зброї на полюванні зменшується частка застосування капканів та методів отруєння дичини з метою добування. Виявлено, що галицьке суспільство негативно ставилось до добування дичини із застосуванням капканів. Особливе несприйняття виявили мисливці, які

орієнтуватись не лише на м'ясо дичини, а й на мисливські трофеї, якими можна похвалитись на організованих мисливських виставках. Виготовленням капканів у Галичині займались на промисловій основі, а у мисливських часописах широко рекламували капкани та інші знаряддя для добування дичини, дозволені тогочасним законодавством.

Література:

1. Przewodnik myśliwca. – Leszno i Gniezno: Nakładem i drukiem E. Günthera, 1848. – S. 3-22.
2. Słotwiński K.L. Katechizm poddanych galicyjskich o prawach i powinnościach ich względem Rządu, Dworu i samych siebie. – Kraków: zakład nar. im. Ossolińskich, 1832. – S.132-135.
3. Nowe prawo myśliwskie//Łowiec Polski – 1909. – № 22. – S.340-344.
4. Wymiar kar//Przegląd myśliwski i łowiectwo polskie. – 1924. – № 6. – S.15.
5. Сборник административных постановлений Царства Польского.Ведомство финансов. т.12: О казенных лесах. – Варшава: типография С. Оргельбранда, 1867. – С. 469-472.
6. Drobiazgi myśliwskie //Łowiec Polski – 1900. – № 2 . – S.11.

Законодавче забезпечення та правозастосування при полюванні з використанням капканів у Галичині XVI – початку XX ст. // Правові системи суспільства: сучасні проблеми та перспективи розвитку: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 17–18 листопада 2017 р. – Львів : Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2017. – С.21-24.